

Beschrijving van panden

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|------|--------|--------|------|
|------|--------|--------|------|

Algemene informatie
Harderwijk



Deze en andere beschrijvingen (met wandelkaart) van stadswandelingen in de Hanzesteden vindt u via www.wandelenindeventer.nl.

De lengte van de wandeling bedraagt ongeveer 4 km.

Harderwijk bezit als oude Hanzestad een rijke erfenis. In 1223, het jaar waarin Harderwijk voor het eerst werd genoemd, was de plaats al van een agrarische nederzetting uitgegroeid tot handelsplaats. Rond 1500 was in Harderwijk de belangrijkste vismarkt van de Zuiderzee te vinden. Nog steeds herinneren de Vischpoort en andere monumenten aan deze periode in de geschiedenis.

Linnaeus torentje

Academiestraat



Het Linnaeustorentje zat in de 16de eeuw vast aan het winterhuis van de prior van 's-Heerenloo, een instelling van de Johanniter Orde in Ermelo. De woning is door brand verwoest, maar het torentje bleef een markant punt waarin studenten die zich misdroegen moesten 'zitten' en op z'n minst claustrofobisch werden. De toegangsdeur is zo laag, dat je bij het betreden vanzelf het hoofd buigt - wat zal dat de universitaire rechtbank goed gedaan hebben. In het torentje staat het borstbeeld van de grote Zweedse botanicus en hangt een bronzen plaquette ter herinnering aan Boerhaaves bliksembezoek.

Academiegebouw
Harderwijk




Academiestraat

14



Aanvankelijk heeft er op deze locatie een kostschool voor leerlingen gezeten. Het gebouw was later van de Gelderse Academie. Boven de deur staat het jaartal 1754.

Veel later was er de sociale dienst gevestigd. De blauwe hardstenen stoep kwam voor in een lokaal gezegde... als op de 'Blauwe stoep' was signaleerd dan wist een ieder hoe je er financieel voor stond.

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|--|---------------|--------|---|
| Vanghentoren | Blokhuis | 11 | Op 29 april 1310 kocht de graaf van Gelre van de Harderwijker magistraat een stuk grond buiten de stadsmuur om daar 'zijn huis' te bouwen. Dit werd het westelijke of Oude Blokhuis. De Fransen richtten er in 1673 veel schade aan. Tegenwoordig is het weer in gebruik als woonhuis. Tijdens en na de restauratie kon aannemelijk worden gemaakt dat de toren een directe toegang was tot het huis van de graaf. Muur— en funderingsrestanten en een kademuur die er parallel aan loopt, tonen dit aan. Voordat in de zeventiende eeuw de verdedigingswerken werden verbeterd, liep de stadsgracht hier vlak langs de muur tot aan het blokhuis. De zeebeer beschermde de gracht tegen de zee. Tijdens de aanleg van het bolwerk Cortendoodt werd de gracht eromheen gelegd. |
|  | | | |
| Latijnse school Harderwijk | Bongerdsteege | 1-3 | Volgens de kaart van Van Geelkercken stond hier vroeger de Gemeyne Schole. De omstreeks 1370 gestichte stadsschool werd in 1440 opgewaardeerd tot Latijnse school. Zoals eerder bij het Fraterhuis vermeld, kwamen in dat jaar op uitnodiging van de stad Fraters naar Harderwijk om de leerlingen onderdak te verlenen en bij hun studie te begeleiden. Na een bloeiperiode raakte de school in verval. In 1580 probeerde het stadsbestuur (de magistraat) de school te reorganiseren, tot 'opbouw van de jeugd en verbreiding van de ware religie'. In 1600 besloten Ridderschap en Steden van de Veluwe de school een subsidie toe te kennen. De school werd een Kwartierschool en verheven tot Gymnasium illustre, een soort voorloper van een universiteit. Ze kreeg de naam Gymnasium Velavicum. Een brief van prins Maurits had een positieve invloed op deze beslissing. In 1647 verheven de Staten van Gelderland de illustre school tot universiteit, de Gelderse Academie of de Universiteit van Harderwijk. De Latijnse school bleef intussen voortbestaan. In 1808 werd ze een rijkschool en in 1878 een gemeentelijk Pro-Gymnasium. Acht jaar later viel definitief het doek. Het gebouw werd in 1902 grotendeels afgebroken. |
|  | | | |
| Oude kantongerecht Harderwijk | Bruggestraat | 49 | Een statig achttiende eeuws herenhuis. De oorspronkelijke twee woningen zijn veel ouder. 5 traveeën breed met op de hoeken verticale lijsten. In het midden een risaliet (naar voren stekend deel in de gevel). Sinds 1984 is het in gebruik bij het kantongerecht. |
|  | | | |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|------|--------|--------|------|
|------|--------|--------|------|

| | | | |
|------------------|--------------|--|---|
| De Doelen | Doelenstraat | | Met dit rondeel, een ronde uitstulping in de stadsmuur, was het mogelijk om ook evenwijdig aan de muur te schieten. |
|------------------|--------------|--|---|









| | | | |
|-------------------------------|--------------|---|--|
| Stadsmuseum Harderwijk | Donkerstraat | 4 | Gerbouwd door een lid van het magistraat omstreeks 1790. Het pand heeft een vrij eenvoudige Lodewijk XVI-stijl. In het pand is nu het stadsmuseum gevestigd. |
|-------------------------------|--------------|---|--|







| | | | |
|------------------------|--------------|----|--|
| Donkerstraat 44 | Donkerstraat | 44 | Een patricierswoning ontworpen in Lodewijk XV-stijl. Bij de voordeur treffen we de wapen van de heer Wolff en mevrouw Wolfsen. Het is dan ook niet zo heel gek dat de wapenschilden worden gedragen door wolven. |
|------------------------|--------------|----|--|








| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|--|-------------------|--------|--|
| Fraterhuishof  | Fraterhuishof | | <p>In 1441 verkochten schepenen en raad een huis aan de Straat van Sevenhuysen aan de heer Eric van Heren en andere priesters, wonende in het Klerkenhuis te Zwolle. Aan de verkoop van het pand was de voorwaarde verbonden dat de priesters er binnen een jaar een gemeenschap van priesters en klerken zouden vestigen gelijk aan het Klerkenhuis te Zwolle. Deze Fraters (broeders) waren volgelingen van Geert Groote uit Deventer. Ze waren geen echte kloosterlingen; zij legden geen belofte af bij hun intrede. Hun voornaamste taak was het huisvesten en begeleiden van scholieren. Dit gebeurde in het convict van de Fraters aan de Fraterhuissteeg, pal naast de Latijnse school. Verder wijden ze zich aan het schrijven en binden van godsdienstige boeken. Dat ze goed voor hun kostgangers zorgden, blijkt wel uit de toename van het aantal leerlingen. Tijdens de grote stadsbrand van 1503 kwam een onbekend aantal leerlingen om het leven. Op een gedenksteen van de school uit 1708 wordt een aantal van 350 genoemd, maar dat is zeer waarschijnlijk sterk overdreven. Na de Reformatie moesten de Fraters hun eigendommen overdragen aan de stad. In 1771 werd het Fraterhuis verkocht op voorwaarde dat de nieuwe eigenaars het niet mochten laten verloederen of afbreken. In 1982 kwam het gebouw leeg te staan. Het werd afgebroken en vervangen door een modern appartementencomplex.</p> |
| Luttekepoort  | Grote Haverstraat | | <p>Wat we hier aantreffen zijn de restanten van de noordelijke toren van de Luttekepoort. Op deze locatie heeft een zeer fraaie binnenpoort met twee torens gestaan. De buitenpoort was een eenvoudig vierkant gebouw. Bij deze poort lag een brug over de gracht.</p> |
| Synagoge Harderwijk  | Jodenkerksteeg | 1 | <p>Vanaf 1690 mochten Joden zich officieel vestigen in de stad. Het huidige pand is in 1839 gerealiseerd. Evenals in de stad Elburg was in Harderwijk de begraafplaats gevestigd op de stadswallen. Na de bezetting van Nederland in mei 1940 en de ontruiming van de kustgebieden kwamen er vele gevluchte Duitse joden in Harderwijk en omgeving terecht. Vrijwel alle in en om Harderwijk woonachtige joden zijn gedeporteerd en niet teruggekeerd uit de kampen. Slechts enkelen konden onderduiken. Het synagogegebouw bleef onbeschadigd, maar het interieur werd geplunderd. De Torarollen zijn na de oorlog aan de gemeente Winterswijk geschonken. In 1947 is de joodse gemeente van Harderwijk ontbonden en bij die van Apeldoorn gevoegd</p> |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|--|-------------------|--------|---|
| Grote kerk Harderwijk | Kerkplein | 1 | De Grote Kerk te Harderwijk is een kruisbasiliek in gotische stijl die gedeeltelijk uit de 14e en de de 15e eeuw dateert. De oorspronkelijk veel grotere kerk heette aanvankelijk de <i>Onze-Lieve-Vrouwekerk</i> en was gewijd aan Maria. Sinds de Reformatie in 1578, toen de katholieke godsdienst werd verboden en onderdrukt, wordt de kerk gebruikt voor protestantse erediensten. Nadat in 1415 de parochiekerk van Sint-Nicolaas was afgebrand werd besloten om een Mariakapel te vergroten en als kerk te gebruiken. Het 14e eeuwse gebouw kreeg een nieuw koor met kooromgang, een transept en een toren die in hoogte die van de St. Eusebiuskerk in Arnhem overtrof en daarmee de hoogste van Gelderland was. Een groot deel van de kerk ging verloren toen in 1797 de toren instortte en een deel van het schip verwoestte. Het resterende deel van het schip werd hierna afgesloten door een nieuwe gevel in sobere Lodewijk XVI stijl. |
|  | | | |
| Burgerweeshuis Harderwijk | Kerkplein | 3 | Op het eerste gezicht lijkt het een mooie symmetrisch gebouwde gevel, maar bij nauwkeuriger kijken blijkt de voordeur niet in het midden geplaatst te zijn, maar rechts van het enigszins vooruitspringende middengedeelte (risaliet). De geschiedenis van het Burger Weeshuis begon in 1554, toen Johan van Speulde, priester van de Johanniterorde, zijn 740 guldens spaargeld aan de stad beschikbaar stelde om er een weeshuis van te stichten. Het stadsbestuur verzocht de gardiaan (overste van een franciscanenklooster) van de Minderbroeders, om het gravenhuis op de hoek van de Broederen en de Donkerstraat voor dit doel beschikbaar te stellen. |
|  | | | |
| Zevennisehof | Kleine Markstraat | | Geheel achter de woning treft u nog een oud stukje stadsmuur. De nissen werden in de middeleeuwen (en erna) vaak gebruikt voor de opslag van goederen, maar ook voor prostitutie. |
|  | | | |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|--|------------------|--------|--|
| Catharina klooster/kapel | Klooster | 1 | Behalve het minderbroedersklooster waren in Harderwijk nog vier andere kloosters, waarvan drie vrouwenkloosters. Wat nu het Centrum voor de Kunsten 't Klooster is was vroeger een deel van het Catharinaklooster. Dit klooster komen we al tegen in documenten uit het jaar 1439. De Catharinakapel - gebouwd in 1502 - hoorde bij het klooster. Het huidige Klooster (parkeerterrein) was vroeger de kloostertuin. De Paradijspoort was de toegang tot het kloosterterrein. |
|  | | | |
| Poortje voormalige Burgerweeshuis | Korte Kerkstraat | | Op 21 oktober 1554 liet pater Johan van Speulde vanaf zijn sterfbed de Harderwijker schepenen (stadsbestuurders) weten dat hij van de opbrengst van zijn goederen een zekere 'som penningen' had overgespaard, die hij wilde gebruiken voor het oprichten van een 'huis en woning' waar weeskinderen zouden kunnen worden verzorgd. Hij sprak de hoop uit dat andere 'goede en vrome mensen' zijn voorbeeld zouden volgen. Die hoop werd niet beschaamd. Er kwam een flinke stroom grote en kleine giften op gang, waardoor de wens van Johan van Speulde kon worden uitgevoerd. Al een jaar later werden de eerste wezen opgenomen in een huis dat op de hoek van de Markt en de Donkerstraat stond. Van 1651 tot 1872 vonden de wezen onderdak in het gebouw op de hoek van de Korte Kerkstraat en het Kerkplein, nu bekend als de Wheme. In 1872 werd het gebouw Kerkplein 3 betrokken, waar tot 1937 wezen werden verzorgd. In dat jaar besloot men de wezen voortaan onder te brengen bij pleeggezinnen. Overigens werd in 1999 het fronton van de toegangspoort bij de Wheme op de oude plaats in ere hersteld. |
|  | | | |
| Oude stadhuis Harderwijk | Markt | 1 | In 1720 besloten de schepenen de voorgevel van het stadhuis te laten ophelderen. Het stadhuis bestond uit het raadhuis, rechthuis en het wijnhuis. Tot aan de Franse tijd sprak het gemeentebestuur recht. Ook vond in het stadhuis de keuring van het laken plaats. Van 1684 tot 1798 stond aan de linkerkant van het pand een draaibare kooi om vrouwen die zich publiekelijk hadden misdragen aan het volk te tonen. |
|  | | | |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|-------------------------|--|-----------------|---|
| Gelderse munt | Muntplein | | De geschiedenis van de Gelderse Munt begint met het klooster Claerendal. De zusters leefden volgens de regels van Sint Franciscus. Ze droegen grijze kleding en werden daarom de Grauwe Zusters genoemd. In 1580, na de Reformatie, stonden de zusters hun klooster en goederen aan de stad af, in ruil kregen ze levenslang onderhoud en huisvesting. De zusters bleven in een deel van hun klooster wonen. In 1582 verplaatste graaf Willem van den Bergh zijn munt van Dieren naar Harderwijk. De stad verhuurde het klooster aan muntmeester Jan van Schevichagen. Toen in 1584 de Staten van Gelderland de Provinciale Munt van Nijmegen naar Harderwijk overbrachten, moest hij plaatsmaken voor hun muntmeester Jacob Dircksz. Alewijn. In 1806 bepaalde koning Lodewijk Napoleon bij Koninklijk Besluit dat de Munt werd opgeheven. Een halfjaar later werden de gebouwen van de Gelderse Munt voor de universiteit bestemd. Of en waarvoor de Academie ze heeft gebruikt is niet bekend. Na de Franse overheersing kwamen de gebouwen in gebruik bij het Depot-Bataljon der Koloniale Troepen, later het Koloniaal Werfdepot genoemd. In 1814 arriveerde de eerste koloniale. In Harderwijk werden zij voorbereid op hun dienst in Nederlands-Indie. |
| |  | | |
| Plantage | Plantage | | Tijdens de aanleg van het bolwerk Coortendoodt werd de gracht verlegd, hierdoor ontstond de ruimte voor dit Park. Het voormalige bouwwerk is omgetoverd tot een mooi park in de landschapsstijl. |
| |  | | |
| Zuiderzeegezicht | Scheepssingel | naast stadhuis/ | Kunstwerk van groen marmer, brons en staal. Het bestaat uit vier elementen. * Een portret van Eibert den Herder (de Harderwijker visser en ondernemer was tevens naïef schilder, politicus en actievoerder tegen de afsluiting van de Zuiderzee. * Een door Den Herder vastgehouden schilderijlijst met schepen en dolfijnen. * Een bronzen hoed. * Een marmeren kaart van de Zuiderzee waarachter een grote hoed ligt. |
| |  | | |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|--|------------------------|--------|---|
| Smeepoort | Smeepoortstraat | | De binnenpoort was met twee muren met de buitenpoort verbonden. Alleen de voetgangersdoorgang van de binnenpoort is bewaard gebleven. Aan de buitenkant is nog goed te zien waar ooit het wachtlokaal heeft gestaan. De gaten in de muur geven de plaats van de vloerbalken aan en de schoorsteen is nog duidelijk aanwezig. Het wachtlokaal werd gebruikt door de wachtslieden op de muur en de poort. Boven de doorgang is het wapen van Harderwijk ingemetseld. Het werd in spiegelbeeld uitgevoerd. De andere stenen zijn zogenaamde vloedstenen. Ze geven jaar en hoogte van hoog water aan. Aan de binnenzijde van de poort is de weergang te zien. Een opvallend detail is dat de schietgaten niet alleen geschikt waren om vanuit de stad op de vijand te vuren, maar de vijandelijke kogels konden er ook door naar binnen vliegen. In 1673 bliezen de vertrekkende Franse troepen de Smeepoort grotendeels op. In 1676 werden de restanten afgebroken. Van het puin bouwde men twee poorthuisjes. Daar zetelde de wacht, zodat in- en uitkomend verkeer gecontroleerd kon worden. |
|  | | | |
| Pesthuis | Straat van Sevenhuyzen | 6 | Aan de linkerkant staat een gebouw dat op de kaart van Van Geelkercken het Pesthuys heet. Die naam kreeg het pas na 1587. Daarvoor was het een kapel, gewijd aan Sint Hieronymus, in gebruik als auditorium bij de Fraters ofwel Breeders des Gemenen Levens. Boven de deur van het auditorium staat (in het Latijn): Mijn huis zal een huis des gebeds genoemd worden. Tijdens de beeldenstormen in de zestiende eeuw liep de kapel grote schade op. In 1578 moesten de Fraters als gevolg van de Reformatie hun werk staken. Al hun bezittingen werden overgedragen aan de stad. Toen een paar jaar later een pestepidemie de stad teisterde, werden de gebouwen ingericht als pesthuis, een quarantaine— en verpleeginrichting. In 1636 woedde er opnieuw een pestepidemie. De Nijmeegse arts IJsbrand van Diemerbroeck beweerde dat tabak roken een goede bescherming bood tegen deze gevreesde ziekte. Het is bekend dat de vroede vaders der gemeente de pijptabak die ze in de raadzaal rookten, bij de stad declareerden. Waarschijnlijk hebben de verzorgers in het pesthuis dit voorbeeld niet gevolgd, want toen het in 1641 werd gesloten, waren alle verplegers reeds overleden. In de negentiende eeuw werd het Pesthuis nog gebruikt tijdens een cholera-epidemie. |
|  | | | |
| Poortje 1813-1913 | Vijhestraat | | Het poortje werd opgericht ter gelegenheid van der herdenking van honderd jaar Nederlandse onafhankelijkheid in 1913. |
|  | | | |

| Naam | Straat | Huisnr | Info |
|---|------------|--------|---|
| Vischpoort-Harderwijk | Vischmarkt | | Ter plekke van deze poort lag een pier in zee, waaraan schepen haar goederen kon lossen. In de poort zijn zogenaamde vloedstenen te vinden; na afsluiting van de Zuiderzee is een einde aan dit probleem gekomen. De poorten en de stadsmuur zijn voorzien van schietgaten. |
|  | | | |
| Vischmarkt 55 | Vischmarkt | 55 | Dit pand is een echt patriciërshuis. De rechterhelft van dit pand springt ver naar voren. In de entree treft u het wapen van ene mijnheer Steenberch en mevrouw de Vries. Het pand heeft heel veel functies gehad, waaronder burgemeesterswoning, school, bibliotheek en garagebedrijf. |
|  | | | |